

ובית הבד, והשכר לאמצע וחולקין בשוה בשכר.

אך אם אביהם עשאן לעצמו לשימוש, הרי האחים משתמשים בשותפות במרחץ ובבית הבד. ואף שלאח העני אין כסף להפעיל את המרחץ, וכן אין לו זיתים לכתשם בבית הבד. מכל מקום אין יכול העני לכפות את העשיר לקנות ממנו את חלקו במרחץ, אלא עשיר אומר לעני

קח לך עבדים שיחממו את המרחץ וירחצו ג-ב במרחץ ורחוץ במרחץ. וכן אם הניח להם אביהם בית הבד, יכול לומר עשיר לעני קח

לך בי לעבודת עולם, ונמצא דאין ה'גוד' והאגוד' שוים⁽¹⁷⁾.

תא שמע! ראה לרב נחמן הסובר שאין דין 'גוד' או אגוד'.

שני אחיו, אחד עני ואחד עשיר, והניח להן אביהן בירושה, בית מרחץ או בית הבד [שכותשים בו את הזיתים לשמן].

כשבאים האחים לחלוק בירושה, הרי, אם עשאן אביהם⁽¹⁸⁾ [את המרחץ או בית הבד] לשכר כדי להשכירם לאחרים. במקרה זה, גם האחים ממשיכים להשכיר את המרחץ

ומדוע כתב רש"י דהוא מצד שאינו יכול להמכר אלא לשש, וגם דין זה אינו, שהרי אינו יכול למכור עצמו בכלל.

18. כן למדו הרמב"ם הטור והמחבר [סימן קע"א] בכוונת הגמרא, וכמו שפירש הסמ"ע [ס"ק י"ב] בדבריהם. והיינו דתלוי בדעתו של האב, אם האב עשה את זה לעצמו או לשכר. אבל התוס' כאן [ע"ב ד"ה אס], כתבו דאין זה תלוי בדעתו של האב, דאפילו אם האב עשאן לעצמו, מכל מקום אם מוצאין להשכיר, עליהם להשכיר ולחלק בשכר. וצריך ביאור, לפי דברי התוס', מהו 'עשאן לשכר' דהלא לשיטתם אף אם עשאן לעצמו, אם מוצאין להשכיר משכירים. וביאר הרשב"א דכונת הגמרא דאם עשאן האב לשכר, מסתמא הם גדולים וראויים להשכיר. אבל אם עשאן לעצמו אז מסתמא הם קטנים ואינם ראויים להשכיר.

וכתב החזון איש [סימן ז'] דבאופן שאי אפשר להשכיר חצי מרחץ או חצי בית הבד, וכן אי אפשר להשכיר לימים, כופה האח העני את העשיר להשכיר את כולו, אף דעל ידי זה לא יכול העשיר לרחוץ כלל במרחץ, וכן משמע

או אגוד', ועי' לעיל הערה 15 מה שהקשה הרשב"א על רש"י. ועל זה דחתה הגמרא דכיון שאי אפשר בדרך אחרת לכן חולקים בימים, אבל בעלמא עדיף לעשות 'גוד' או אגוד' מאשר לחלוק בימים.

17. כן נראה פשוט בכונת רש"י. והנה רש"י כתב 'שאיין דמים לבן חורין שאין עבד עברי נמכר אלא לשש', ועיין בחידושי רבי נחום שהעיר מדוע הוצרך רש"י לכתוב 'שאיין דמים לבן חורין' הא עיקר כונתו היא לומר שאין זה 'גוד' משום שזהו רק לשש שנים כמו שפירשנו בפנים. ויש ליישב.

וברמב"ן וברשב"א כתבו בכונת הגמרא, שאין זה גוד או אגוד בדבר אחד, שהרי הוא רוצה לקנות עבד כנעני או להקנות עבד עברי.

ועל מה שכתב רש"י דאין עבד עברי נמכר אלא לשש, הקשו הראשונים, דבלא זה גם כן לא היה יכול למכור את עצמו, שהרי ההלכה היא, שאין עבד משוחרר יכול למכור עצמו לעבד עברי, [כמבואר בבבא מציעא דף ע"א] ואם כן יש לפרש דברי הגמרא כפשטן דאין כאן 'גוד' משום שאין עבד זה יכול למכור את עצמו,

לך זיתים, ובא ועשה בבית הבר!

וקשה לשיטת רבי יהודה הסובר את דין 'גוד או אגוד', מדוע אין יכול האח העני לומר לעשיר, אין רצוני בשותפות, אלא קנה ממני את חלקי?

ומתריצין: **התם נמי**, גם במקרה זה, אף ש'גוד' איכא דהאח העני אומר לעשיר קנה ממני את חלקי, אך **אגוד ליכא** אינו יכול להציע לעשיר לקנות ממנו את חלקו, שהרי עני הוא ואין לו ממון. ובאופן זה שאינו יכול לומר 'גוד או אגוד' גם רב יהודה מודה שאינו יכול לפרק את השותפות.

תא שמע ממה ששנינו במשנה, **כל נכס שאילו יחלק ושמו עליו שאף אם נחלקהו לשתיים, יהא שמו של כל חלק כאותו השם שהיה לו קודם החלוקה**, [ולא ישתנה שמו מחמת קטנון] **חולקין! ואם לאו** אם לאחר החלוקה ישתנה שם החלק שביד כל אחד מהם, **מעלין אותם בדמים**, שמים את שווי הנכס, ואחד מן השותפין קונה את חלק חברו. דין זה הוא למעשה דינו של 'רבי יהודה' הסובר 'גוד או אגוד', ומקשינן כיצד רב נחמן החולק על דין זה יפרש את דברי המשנה.

ומתריצין: **תנאי היא!** מחלוקתם זו של רבי יהודה ורב נחמן אם יכול השותף לומר לשותפו 'גוד או אגוד' היא מחלוקת תנאים. והתנא של המשנה סובר את דין 'גוד או אגוד' ומשום כך כתב 'מעלין אותו בדמים'.

עתה מפרשת הגמרא היכן מצינו מחלוקת תנאים בזה:

דתניא, ראובן ושמעון שהיו שותפין בנכס, ואין בנכס שיעור המאפשר לחלוק בו. כגון חצר שיש בה פחות משמנה אמות⁽¹⁹⁾, [שהרי שנינו, אין חולקין את החצר עד שיהא בה ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה]. ואומר ראובן לשמעון, רצוני לחלוק בחצר, וכיון שאין אני יכול לכופך ליטול חלק פחות מארבע אמות, לכן **טול אתה** קרקע כשיעור ד' אמות, ואני אטול את החלק הנשאר שהוא פחות מארבע אמות. **שומעין לו** לראובן, שהרי שמעון קיבל חלק כשיעור. **רבן שמעון בן גמליאל אומר, אין שומעין לו!** אף באופן זה שחלק חברו הוא ד' אמות אינו יכול לחלוק בחצר. וטעמו של רבן שמעון בן גמליאל יבואר בהמשך דברי הגמרא.

ותמהינן: **היכי דמי?** מהי כונת הבריייתא שאומר לו 'טול אתה שיעור ואני פחות'.

מהרשב"א.

אינו יכול לכופו ל'גוד או אגוד'. וכן כתב הנמו" בשם רבינו יונה. ומרש"י כאן מוכח דחלק עליהם בזה, שהרי רש"י פירש כאן את הסוגיא גם על חצר, ועל זה אמרינן בסמוך דנחלקו בדין גוד או אגוד. וכן מוכח שיטת הריצב"א לעיל בע"א תוד"ה אית, (לפי גירסת המהרש"א שם, אבל המהר"ם וכן באגודה שינו הגירסה בתוס') דגם בחצר יש את דין 'גוד או אגוד'.

19. דוגמה זו הביא רש"י כאן. והנה נחלקו ראשונים האם בחצר גם יש את דין 'גוד או אגוד', דרעת הרא"ש דבחצר גם רבי יהודה מודה דלא אמרינן 'גוד או אגוד' משום שהחצר עומדת לשימוש הבית, ואם יכפה אותו לחלוק בחצר נמצא שהזיק לו את הבית, ולכן בחצר

ודחינן: לא! לעולם לא נחלקו תנא קמא ורבן שמעון בן גמליאל בדין זה של 'גוד או אגוד', וכוונת הברייטא היא בדקתני כמו שכתוב בלשונה, ומחלוקתם היא האם יכול השותף לומר לחבירו 'טול אתה כשיעור ואני פחות'

ודקאמרת ומה שהקשית מאי טעמא דרבן שמעון בן גמליאל מדוע אין יכול ראובן לכופ את שמעון לחלק את הנכס כאשר שמעון מקבל חלק כשיעור.

תשובתך, משום שיכול שמעון להתנגד ליטול חלק שיש בו ד' אמות, דאמר ליה, איני חפץ ליטול חלק גדול מהמגיע לי מחלוקת השותפות. דאי בדמי דאם חפץ אתה בדמים תמורת החלק הנוסף שהוספת לי בחלקי, לית לי דמי למיתן לך אין לי דמים לתת לך. [ואי] ואם חפץ אתה ליתן לי את אותה תוספת במתנה, לא ניהא לי איני חפץ בזה משום דכתיב 'ושונא מתנות יחיה'.⁽²⁰⁾

אמר ליה אבוי לרב יוסף, הא דרב יהודה מה שאמר רב יהודה דיכול השותף לומר לשותפו 'גוד או אגוד', דשמואל היא דין זה

אילימא אם נאמר שהכונה היא בדקתני כמו שכתוב בדברי הברייטא שאומר לו טול אתה ד' אמות ואני אטול את החלק שנותר. אם כן מאי טעמא דרבן שמעון בן גמליאל? מדוע חולק רבן שמעון בן גמליאל וסובר שגם באופן זה אינם יכולים לחלוק, והלא סוף סוף קיבל שמעון חלק שיש בו ד' אמות.

אלא לאו בהכרח, שאין כונת הברייטא כפשטותה, אלא הסורא מחסרא ישנו חסרון בדברי הברייטא, והכי קתני וכך יש לשנותה: אם אמר ראובן לשמעון טול אתה שיעור, ואני פחות, שומעין לו! ולדין זה מודה גם רבן שמעון בן גמליאל.

ומוסיפה הברייטא:

וכן אם אמר ראובן לשמעון 'גוד או אגוד', נמי גם באופן זה שומעין לו. ועל דין זה אתא רבן שמעון בן גמליאל למימר – שאם אמר 'גוד או אגוד' אין שומעין לו!

נמצא שנחלקו תנאים בדין זה של 'גוד או אגוד', דדעת תנא קמא שיכול השותף לומר לחבירו 'גוד או אגוד' ולדעת רבן שמעון בן גמליאל אינו יכול לכופו לעשות 'גוד או אגוד'.

דמובא שם דרבי אלעזר לא הלך לסעודה שהזמינו הנשיא, משום 'שונא מתנות יחיה', אך ר' זירא כשהזמינו אותו הלך, משום דאמר מה שהזמינו אותי אין זה אלא לתועלת שלהם, דהם מתכבדים במה שאני מגיע לסעודה. והיינו דרבי זירא סבר דהיכין שנותן המתנה מתכוון להנאת עצמו אין בזה משום 'ושונא מתנות יחיה', ורבי אלעזר חלק עליו. ועין עוד בזה בספר 'מראית עין' מהחיד"א, בחולין דף מ"ד.

20. ובדעת רבנן החולקים, כתב הריטב"א, דהם סוברים דאין זה נקרא מתנה, משום דמה שנותן לו קרקע כשיעור ד' אמות, אין זה אלא משום שרוצה את טובת עצמו, שיהא לו חלק לבדו בלא שותפות עם אחרים. וכן כתב הסמ"ע [סימן קע"א סק"ד] דבמקום שנותן המתנה מתכוון לטובת עצמו, אין זה בכלל 'שונא מתנות יחיה'. והחתם סופר כאן, תלה זאת, במחלוקתם של רבי אלעזר ורבי זירא במסכת מגילה דף כ"ח,

הוא קיבל משמואל (21) –

דתנן, וכתבי הקודש השותפים שרצו לחלוק בכתבי הקודש שברשותם, אף על פי ששניהם רוצים, לא יחלוקו! משום שדבר מגונה הוא לחתכם כדי לחלוק בהם (22).

ואמר שמואל, לא שנו לא נאמר דין זה, אלא אם היו אותם כתבי קודש בכרך אחד כתובים על גליון אחד [כעין ספר תורה שלנו]. אבל אם היו בשתי כריכות, חולקין! וכל אחד נוטל כרך אחד, דבאופן זה אין חותכים את כתבי הקודש, ואין כאן בזיון לספר.

ועתה הגמרא הבינה שאין שניהם רוצים בחלוקה, אלא כופה האחד את חברו לחלוק.

ואי פלקא דעתך לית דינא דגוד או אגוד, ואם אתה סובר שאין האחד יכול לכפות את חברו לעשות 'גוד או אגוד', אם כן מאי איריא מדוע פירש שמואל בכוונת המשנה, שאין חולקין בכתבי הקודש כשהם בכרך אחד, והלא אפילו בשני כריכות נמי אין יכול

האחד לכפות את חברו לחלוק עמו כרך כנגד כרך. שהרי, יש לפנינו שני ספרים שונים⁽²³⁾, ואין מחירם שוה. ואם כן אין יכול האחד לכפות את חברו לחלוק, דיכול חברו לומר לו, רצונך, אטול אני את הספר היקר מבין שניהם ואתה תטול את הספר הזול, ואין אני חפץ לשלם לך את ההפרש בין שני הספרים.

ובשלמא אם אנו סוברים את דין 'גוד או אגוד' יכול חברו לכופו ולומר לו טול אתה את הספר היקר ותן לי דמים עבורו או שאני אטלהו ואשלם לך, אבל אם אין דין גוד או אגוד כיצד יכול האחד לכפות את חברו לחלוקה שוה.⁽²⁴⁾

אלא בהכרח, שמואל שאמר שיכול האחד לכופ את חברו לחלוק עמו בכתבי הקודש שהם בשתי כריכות סובר את דין 'גוד או אגוד'. ומכך הסיק אביי שמקורו של רב יהודה לדין 'גוד או אגוד' הוא מדברי שמואל.

ודחינן: **תרנמא רב שלמן**, את דברי שמואל שאמר דבשתי כריכות יחלוקו, דמדובר

שיחלקו בבית דין. והקשה בספר 'אילת השחר' דהרי כששניהם רוצים אינם צריכים ללכת לחלוק בבית דין, ואם כן מדוע אין חולקין. ועיין שם שכתב דאפשר ששניהם רוצים לחלוק כפי שיוורו בית דין.

23. והיינו דכן הוא מסתמא, כיון שהם שני ספרים נפרדים.

24. כל זה על פי רש"י. ומדבריו דייק הרמב"ן דבאופן שדמי שני הספרים שוים, אין צריך לדין גוד או אגוד, ולכולי עלמא חולקין זה כנגד זה

21. כתב הריטב"א דכוונת אביי לומר דהלכה כרב יהודה, והיינו משום דהוא קיבל הלכה זו משמואל והלכתא כשמואל בממונא. ועיין ברבינו גרשום כאן שכתב, דרב יהודה היה תלמידם של שמואל ורב, וזהו שאמר אביי דהלכה זו קיבל משמואל ולא מרב.

22. וכמו שכתבו התוס' לקמן יד א [ד"ה שאם], דלא חשיב בזיון לספר אלא אם כן חותכים אותו כדי לחלוק בו, אבל אם חותך שלא מחמת חלוקה אין זה נחשב לבזיון. אמנם מרש"י כאן [ד"ה בכרך אחד] משמע שעיקר הבזיון הוא

יכול האח האחד לכפות את אחיו לחלוקה, דיכול אחיו לומר לו רצונך, אטול את השפחה היקרה ואיני חפץ לשלם לך את ההפרש. וקשה הלא ההלכה היא כרב נחמן הסובר לדין 'גוד או אגוד'.

ומתריצין: **שאני התב**, מקרה זה שונה משאר המקרים, משום דלמר **מבעי ליה תרווייהו ולמר מבעיא ליה תרווייהו** שכל אחד מהם זקוק לשתי השפחות, שהרי כל שפחה יודעת לעשות דבר אחר, ולכן **כי קאמר ליה כאשר אומר אחד האחים לאחיו, שקול את חדא ואנא חדא** טול אתה שפחה אחת ואני אטול אחת **לאו גוד או אגוד הוא!** שהרי אינו אומר לו טול אתה הכל ותן לי דמים או שאני אטול הכל ואתן לך דמים, שלא די בשפחה אחת. ואין נחשב ל'גוד או אגוד' אלא אם כן אומר לו טול אתה את שתי השפחות ותן לי דמים בעד חלקי, או שאטול אני את שתיהם ואתן לך דמים בעד חלקך.

ומקשינן: **והא גבי שותפין בכתבי הקודש, דתרווייהו מבעי להו** ששניהם צריכים את כל הספרים, **ואמר שמואל** על מה ששנינו במשנה **דבכתבי הקודש אינם חולקים, דלא שנו במשנה שאינם חולקים אלא** אם היו אותם ספרים **בכרך אחד** בגליון אחד [כעין ספר תורה שלנו] **אבל** אם היו אותם ספרים **בשני כריכין, חולקין** ונוטל כל אחד מהם חלק אחד, ואף אם ספר אחד שוה יותר מי שנוטלו משלם את ההפרש לחבירו. וקשה הלא נתבאר דכשצריך כל אחד מהם את

באופן **ששניהם רוצים** לחלוק, והסכימו ביניהם מי יקח את הספר היקר וישלם לחבירו את ההפרש, ושוב אין מכאן ראיה לדין 'גוד או אגוד'.

אמר אממר, הלכתא ההלכה היא **דאית דינא** דישנו הדין של **'גוד או אגוד'**. **אמר ליה רב אשי לאממר, הא דרב נחמן מאי?** הלא רב נחמן סובר שאין דין 'גוד או אגוד'. **אמר ליה דינו של רב נחמן לא שמייע לי, כלומר לא פבירא לי** כמותו, ואני סובר את דין גוד או אגוד.

ומקשינן: **ולא?** וכי אין ההלכה כרב נחמן, **והא** והרי היה מעשה **ברבא בר חיננא ורב דימי בר חיננא, דשבק להו אבוהון** שהניח להם אביהם בירושה, **תרתיה אמהתא** שתי שפחות, **דחדא מהן ידעא אפיא ובשולי** ידעה לאפות ולבשל, **וחדא מהן ידעא פילכא** לטוות צמר **ונזולא ולארוג** (25) —

ואחד האחים חפץ לחלוק עם אחיו בשפחות, באופן שכל אחד מהם יטול שפחה אחת. ואף דבהכרח אין שווי השפחות שוה, מכל מקום אם נסבור את דין 'גוד או אגוד' יכול לכפות את אחיו לחלוקה ולומר לו, טול אתה את השפחה היקרה ותשלם לי בדמים את ההפרש, או שאני אטול את השפחה היקרה ואשלם לך את ההפרש.

ואתו לקמיה דרבא, ובאו לדין לפני רבא, ואמר להו, לית דינא דגוד או אגוד! ואין

חולקים. אבל הרמב"ן חולק על רש"י, ע"ש.

25. עפ"י רש"י בלשונו הראשון. ובלשון שני

על ידי גורל. אף שהם ב' ספרים נפרדים וכל הוכחת הגמרא היא מאופן שאין מחירם שוה, דבאופן זה לולי דין 'גוד או אגוד' לא היו

שניהם אין האחד יכול לכוף את חברו לחלוק.

ומתריצין: **הא תרגמא רב שלמן** דדברי שמואל אמורים **[כששניהם רוצים]** אבל אם אין שניהם רוצים אין יכול האחד לכוף את חברו לחלוק.

סוגיתנו דנה בשאלה האם מותר לצרף יחד ולהדביק בגליון אחד תורה ונביאים וכתובים, וכן בעניני כתיבת תורה ונביאים, ובצורת הגלילה.

תנו רבנן, **מדביק אדם תורה נביאים וכתובים כאחד** ואף על פי שכאשר יגלול את הספר (26) יוצר מצב שבו הנביאים וכתובים יהיו מונחים מעל התורה, אין לחשוש לכך. ואף שאמרו (27) שגנאי הוא לתורה שיהיו מונחים עליה נביאים, אין זה אלא כאשר התורה והנביאים בספרים נפרדים, אבל כשהם דבוקין יחד בספר אחד אין זה גנאי (28) **דברי רבי מאיר**.

רבי יהודה אומר, יש לכרוך את התורה בפני עצמה, ואת הנביאים בפני עצמן, כי אם יכרוך את הנביאים עם התורה, יראה שהספר

פירש רש"י דיודעת לרקום על היריעות המכסים את הספלים.

גבי דף. ובהכרח שמותר להניח תורה על גבי תורה.

והקשה הרשב"א לפי מה שמבואר כאן, דכאשר התנ"ך בכרך אחד מותר שיהיו הנביאים וכתובים על גבי התורה. אם כן מה הראיה מגלילת ספר תורה. שהרי יתכן דבאמת אסור להניח ספר תורה על גבי ספר תורה אחר, ואף על פי כן מותר לגלול ספר תורה ואף שבכך מונח דף על גבי דף, משום שכשהספר בכרך אחד אין בכך גנאי שיהא דף אחד על גבי השני.

ותירץ הרשב"א דהסוגיא במגילה סוברת כרבי יהודה, הסובר לקמן דיש לכרוך את התורה בפני עצמה ואת הנביאים בפני עצמם. וסבר הרשב"א דטעמו של רבי יהודה הוא, שאין הבדך בין שני ספרים לספר אחד, וגם בכרך אחד אסור להניח את הנביאים וכתובים על גבי התורה. [ועי' בהערה הבאה, דהתוס' חולקים על הרשב"א בביאור שיטת רבי יהודה].

הרשב"ש כאן, הקשה את קושית הרשב"א במגילה, ותירץ דמה שכתבו התוס' דכשהם מדובקים יחד אין זה גנאי שיהיו הנביאים על התורה, הוא משום דכשמדובקים יחד כל הספר הוא קדושה אחת, ולכן אין חשש שיהיו

26. והיינו דאף דבשעה שהספר גלול אפשר שהתורה תהיה מעל הנביאים וכתובים, מכל מקום בשעת הגלילה והקריאה יתכן שהנביאים וכתובים יהיו על גבי התורה. וכן מורה לשון התוס' שכתבו 'דאי אפשר שלא יתן נביאים וכתובים על גבי תורה'. וכן הוא לשון ההגהות אשר"י 'דאי אפשר שלא ישכבו 'פעמים' נביאים וכתובים על התורה.

27. מגילה כ"ז א.

28. על פי תוס' ד"ה מדביק. והרשב"א במגילה דף כ"ז כתב טעם אחר, דכיון דעל ידי שמדביק את הנביאים וכתובים יחד עם התורה נשמר הספר יפה, לכן אין זה בזיון לספר תורה. וכעין זה כתב בחידושי הר"ן שם.

הגמרא במגילה [שם] מבארת, כי מותר להניח ספר תורה על גבי ספר תורה אחר. והכיחה זאת הגמרא, שאם לא כן כיצד אנו גוללים ספר תורה, והלא בכך אנו מניחים דף על

כדי שלא יראו כל ספרי הנביאים כנביא אחד⁽³⁰⁾.

ואמר רב יהודה, ראייה לשיטתו שאפשר לכרוך את כל הנביאים יחד: מעשה בביתוס בן זונין, שהיו לו שמנה נביאים מדובקין כאחד, וזאת הוא עשה על פי רבי אלעזר בן

כולו הוא תורה אף שחלקו אינו אלא נביאים, וכן יש לכרוך את הכתובים בפני עצמן ואין לכרכם עם נביאים, שאם יכרכם יחד יראה כאילו כל הספר הוא נביאים.⁽²⁹⁾

וחכמים אומרים אף את הנביאים עצמם אין לכרוך יחדיו, אלא כל אחד ואחד בפני עצמו

אבל מדברי הרשב"א במגילה שהובאו בהערה הקודמת נראה, שהוא פירש בשיטת רב יהודה, שאסור להניח נביאים על גבי ספר תורה, ולכן אסור לכרכם יחד.

אלא שיש להקשות על הרשב"א מה שהקשו התוס', מדוע אסר רבי יהודה לכרוך נביאים וכתובים יחדיו, והלא לא מצינו איסור שיהיו הכתובים על גבי הנביאים. וצריך לומר דהרשב"א סבר דבאמת אסור להניח כתובים על גבי נביאים.

ביאור חדש בשיטת רבי יהודה, כתב בתורת חים, דטעם האיסור להדביק תנ"ך יחד, הוא משום שכאשר ירצה לקרא בכתובים יהיה עליו לגלול את התורה והנביאים כדי להגיע לכתובים, וזהו גנאי לתורה ולנביאים שיגללו אותם שלא על מנת לקרא בהם, אלא כדי להגיע לכתובים. ולפי זה חידש שם שבספרים שלנו, שאין צורך לעבור על פני התורה והנביאים כדי להגיע לכתובים, מותר לכרוך יחד תורה נביאים וכתובים.

30. על פי תוס' ד"ה ר"י [בסופר]. והתורת חים כתב טעם אחר בשיטת רבנן, שאין לכרוך את הנביאים יחדיו, שאם ירצה לקרא נביא הנמצא בסוף הספר יהיה עליו לגלול את הנביאים הנמצאים בראש הספר, וגנאי הוא לנביאים שיגללום שלא על מנת לקרא בהם אלא כדי להגיע לנביא אחר.

הנביאים על גבי התורה, שהרי הם חלק מהספר וכל הספר כולו קדושה אחת.

ולפי זה מיושבת קושית הרשב"א, שהרי יסוד הנדון אם מותר להניח ספר תורה על גבי ספר תורה הוא, האם מותר להניח קדושה על גבי אותו סוג של קדושה. ועל זה הוכיחה הגמרא מגלילת ספר תורה, שאנו גוללין את הספר אף שבכך מונח דף על גבי דף, ומוכח שמותר להניח קדושה על גבי אותו סוג של קדושה. ושוב אין להקשות דלכך מותר לגלול ספר תורה משום שהוא כרך אחד, שהרי, כל המעלה של כרך אחד היא שהספר כולו הוא באותה רמת קדושה, וזהו ממש כשני ספרי תורה שהם באותה רמת קדושה. וזוהי ההוכחה מגלילת ספר תורה, ומיושב קושית הרשב"א. ובעיקר מה שכתב הרש"ש, דכשהתנ"ך מודבק יחד, קדושת כל הספר שוה, עיין בספר 'אילת השחר'.

29. עפ"י תוס' ד"ה רבי יהודה, ועי' בתוס' שכתבו דאין לפרש בשיטת רבי יהודה שהוא סובר דמשום שפעמים יהיה מונח הנביאים על הספר תורה ולכן אסור לכרכם ביחד. דאם כן, מדוע אסר להדביק נביאים וכתובים, והלא לא מצינו איסור שהכתובים יהיו על גבי הנביאים. [וכן פסק הרמ"א "יו"ד סימן רפ"ב דמותר להניח כתובים על גבי נביאים], ובהכרח שביאור דברי רבי יהודה הוא משום דיש לחשוש שהכל יראה תורה או נביאים.

עזריה, [והכמים אומרים⁽³¹⁾] לא היו לו כל הנביאים מדובקים יחד, אלא אחד אחד כל נביא ונביא היה בספר בפני עצמו.

אמר רבי, מעשה והביאו לפנינו תורה נביאים וכתובים מדובקים כאחד,

והבשרנום⁽³²⁾ כשיטת רבי מאיר.⁽³³⁾

עתה עוברת הברייתא לדון בריוח שעל הסופר להשאיר על הגליון, בין חומר לחומש ובין נביא לנביא.

31. על פי גירסת הב"ח, והגירסה שלפנינו יש אומרים'.

32. הרמב"ם בפרק ז' מהלכות ספר תורה פסק שיותר לדבק יחד תורה נביאים וכתובים. והוסיף הרמב"ם שם [בהלכה ט"ז] 'כרך זה שיש בו תורה נביאים וכתובים, אין קדושתו כקדושת ספר תורה, אלא כאחד מן החומשים'.

והקשה האור שמח, שהרי בסוגיתנו אמר רבי, דהביאו לפנינו תורה נביאים וכתובים מדובקים יחד, ועל כך אמר רבי 'הכשרנום' ומשמע מלשון זה דרבי הכשיר זאת לקריאת ספר תורה, דאם הכונה רק שיותר להדביק, אך אין זה כשר לספר תורה, [כמו שכתב הרמב"ם] היה לו לומר 'התרונום' ולא 'הכשרנום'.

ותירץ האור שמח דלעולם ספר זה אינו כשר לקריאת ספר תורה. ומה שאמר רבי 'הכשרנום' הכונה שלאחר שיפרידו את הספר תורה מן הנביאים וכתובים יהיה הספר כשר לקריאת התורה. והחידוש בזה הוא, דאם היה אסור להדביק תורה נביאים וכתובים, לא היה מועיל שיפריד אחר כך את הספר תורה, דשוב לא יחול על זה קדושת ספר תורה. אבל אם מותר לדבק יחדיו, אף שכאשק התנ"ך מדובקין אין לו קדושת ספר תורה, מכל מקום כשיפריד את הספר תורה יהיה כשר לקרא בו.

ודברי האור שמח צריכים ביאור, דמאי נפקא מינה אם היה מותר לדבק יחד או לא, סוף סוף כיון שהפריד את הספר תורה מהנביאים וכתובים מדוע אי אפשר לקרא בו. ועיין באבי עזרי שם שביאר דבריו, ועין עוד בשיעורי הגר"ש

רוזנבסקי אות ע"ר.

ובעיקר דברי הרמב"ם שכתב דתנ"ך המדובקים ביחד, אין לזה קדושת ספר תורה, [וכ"כ השו"ע יו"ד רפ"ג ס"א] צריך ביאור לפי זה מה שדנו התוס' בסוגיין דאסור להניח נביאים וכתובים ע"ג תורה, ותיצרו דכשהם בכרך אחד אין זה גנאי שיהיו הנביאים וכתובים על התורה. וצריך ברור לדברי הרמב"ם הנ"ל דאין לתורה המודבקת עם נביאים וכתובים קדושת ספר תורה, לכאורה יקשה דהיא מותר להניח עליה נביאים וכתובים, ואם כן אין מקום לדברי התוס'.

ותירץ בשיעורי רבי שמואל רוזנבסקי (אות רפ"ב) דאף שאין לזה קדושת ספר תורה, אבל קדושת 'חומשים' יש לזה [כמו שכתב הרמב"ם להדיא, דקדושת תנ"ך המדובקים יחד שוה לקדושת חומשים], ובמגילה דף כז א מבואר שאין מניחים נביאים וכתובים על גבי חומשים. ולכן הוצרכו התוס' לבאר דרק משום שהם בכרך אחד מותר להניחם אחד על גבי השני, דבלא זה היה אסור. ועי' בהערה הבאה תוספת דברים בזה.

33. וכן הלכה שיותר להדביק תנ"ך יחד, וכמו שהבאנו לעיל מדברי הרמב"ם. והקשה בהגהות אשר"י, הלא רבי יהודה סובר כאן שאין להדביק תנ"ך יחד, ובכל מקום שנחלקו רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה. ועוד, הרי חכמים סוברים שאף את הנביאים עצמם אסור לכרוך יחד, וכל שכן תורה ונביאים, ויחיד ורבים הלכה כרבים, והיה עלינו לפסוק כחכמים.

מבואר לקמן שיש שנים עשר נביאים שכותבים אותם בספר אחד, ובספר זה יש להשאיר רק ג' שיטיין בין נביא לנביא⁽³⁴⁾.

ומוסיפה הגמרא, שדין זה להניח ריוח בין ספר לספר אינו אלא אם גמר את הספר הקודם באמצע עמוד, אבל. ומסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה אם סיים ספר בסוף עמוד,

בין חומש לחומש של תורה יש להשאיר ארבעה שיטיין שורות ריקות, ואחריהם להתחיל לכתוב את החומש הבא.

וכן הכותב נביאים עליו להשאיר ארבע שורות ריקות בין כל נביא לנביא.

ובנביא של שנים עשר [ספר תרי עשר]

עושיין מספר תורה חומשיין לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה.

ותירץ, דמה שפסק הרמב"ם דמותו להדביק תנ"ך יחד, הוא רק באופן שמראש כתב את הספר תורה כדי להדביקו יחד עם הנביאים וכתובים. דבאופן זה לא חל על הספר תורה כלל קדושת ספר תורה, ולכן מותר אח"כ להדביקו עם הנביאים וכתובים. ועי' בשיעורי הגר"ש רוזובסקי זצ"ל [אותיות ר"ס רס"ג ורס"ד] שהאריך להקשות עליו, ועי' עוד בחידושי הגר"ש רוזובסקי סימן י"ג אות ה'.

והנה בהערה הקודמת הובאה ההלכה דאסור להניח נביאים וכתובים על גבי חומשים. אך פירוש הלכה זו תלוי במחלוקת הרמב"ם והרשב"א דלהרשב"א הוא משום דיש לחומשיין קדושת ספר תורה ולכן אסור להניח עליהם נביאים וכתובים שקדושתם קלה מקדושת ספר תורה. אבל להרמב"ם יש כאן הלכה מחודשת, דאף שאין לחומשים קדושת ספר תורה, מכל מקום אסור להניח עליהם נביאים וכתובים. [ועי' בזה עוד בשיעורי הגר"ש רוזובסקי אות רפ"ב].

34. זוהי הגירסה שלפנינו, אך גירסת הרמב"ם והטור היא, 'ובין כל נביא ונביא ג' שיטיין' (ולא ד' כגירסתינו), 'וכן בין כל נביא ונביא של תרי עשר, שגם שם מניחים ג' שיטיין כבכל ספרי הנביאים.

אך בביאור הגר"א על השולחן ערוך [יו"ד סי' רפ"ג ס"ק א'] כתב, שכיון שהגמרא מביאה 'מעשה רב' שרבי יהודה הכשיר תנ"ך המדובקין, לכן ההלכה היא שמותר להדביק. וכמבואר במסכת שבת דף קכו ב שהלכה כמעשה רב.

האם יש ל'חומשים' קדושת ספר תורה: נחלקו הראשונים, האם ל'חומשים' [פירוש ספר תורה הכתוב כדינו אלא שיש בו רק חומש אחד] קדושת ספר תורה או לא. ויש בנדון זה כמה השלכות לסוגייתנו וכמו שהאריך הגר"ש רוזובסקי בשיעוריו כאן, ונביא את יסוד הענין בקצרה.

דעת הרמב"ם שאין לחומשים קדושת ספר תורה. כמבואר דעתו בפרק ז' מהלכות ספר תורה הלכה ד' — לעומתו סובר הרשב"א בתשובותיו סימן קמ"ד, והביאו הבית יוסף ביו"ד סימן רפ"ג, דחומשיין העשויין בגלילה וכתקנם יש בהם קדושת ספר תורה לכל דבר. ובשולחן ערוך יורה דעה סימן רפ"ג סעיף א' הביא את שתי הדעות.

והקשה הגאון רבי בצלאל הכהן מוילנא בספרו 'ראשית בכורים' סימן י', דהנה דעת הרמב"ם [הובא לעיל הערה 32] שתנ"ך המדובקים יחד אין לזה קדושת ספר תורה, והרי הן כחומשים. ואם כן מדוע מותר להדביק תנ"ך יחד, והלא בזה פוסל את הספר תורה מלקרא בו, ואין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה, כמו דאיתא במסכת סופרים [פרק ג' ה"ג] שאין

מתחיל את הספר הבא בראש העמוד הבא⁽³⁵⁾, ואינו מניח ריוח בין הספרים⁽³⁶⁾ [וטעם דין זה שבראש עמוד אין צריך להניח ריוח, יבואר בהמשך דברי הגמרא].

תנו רבנן: הרוצה לדבק תורה נביאים וכתובים כאחד, מדבק!

ועושה בראשו של הספר קלף חלק, ושיעור גדלו של קלף זה צריך להיות כדי שיהיה אפשר לגולל אותו על גבי עמוד של עץ שגוללים עליו את הספר.

ובסופו של הספר עליו להניח קלף חלק כדי לגולל היקף שאותו קלף יקיף את כל הספר כאשר הספר גלול. דספר זה של תנ"ך המדובקין אין גוללים אותו כספר תורה משני צדדיו, אלא גוללים את כולו לצד אחד (כמו שאנו גוללים את המגילות) מתחילתו לסופו⁽³⁷⁾, וכיון שזוהי צורת גלילתו, נמצא שכאשר הספר גלול, הקלף הנמצא בסוף הספר מקיף את הספר.

וצריך להניח ד' שורות ריקות בין ספר לספר, ומפיים מלמטה ומתחיל מלמעלה אך אם סיים ספר בסוף העמוד, מתחיל את

35. וכתבו התוס' דדין זה דבראש עמוד אין להשאיר ריוח, אינו אלא בנביאים, אבל בספר תורה גם בראש עמוד צריך להשאיר ריוח. אך רש"י חולק על זה.

36. עפ"י רש"י ור"י בתוס', אבל התוס' הביאו שרישב"א מפרש את הגמרא באופן אחר. דלעולם צריך להניח ד' שיטין בין ספר לספר ואף אם הספר הראשון הסתיים בסוף עמוד. ומה שאמרה הגמרא 'ומפיים מלמטה ומתחיל מלמעלה' כוונתה, דבספרי הנביאים מותר לסיים ספר בסוף עמוד ולהתחיל את הספר הבא בעמוד שלאחריו [לאחר הנחת ריוח], אבל בספר תורה אין לעשות כן, ועל הסופר לדקדק שכל ספר יגמר באמצע עמוד ויתחיל הספר הבא אחריו באמצע העמוד [לאחר הנחת ריוח]. וטעם הדבר מבואר בתוס' שאם יתחיל בספר תורה את הספר בעמוד חדש, יש לחשוש שיבא לחתוך ולהפריד את החומשים. מה שאין כן בנביא דמותר לחתכו ולהפריד את הנביאים, כמבואר בהמשך הסוגיה, אין בכך חשש, ולכן מותר להתחיל ספר בעמוד נפרד.

37. על פי רש"י. ור"י בתוס' הקשה מברייתא במסכת סופרים [המובאת לקמן יד א, ועי' לקמן יד א], ד'כל הספרים נגללין לתחלתן', ואם כן הוא דצורת הגלילה היא מהסוף להתחלה, נמצא שעל עמוד העץ להיות בסוף הספר ואילו הקלף המקיף את הספר הוא הקלף הראשון בספר ולא הקלף האחרון. ולכן הפך ר"י את הגרסה, וגריסינן 'ועושה בראשו כדי היקף' [דכשהספר גלול מסופו לתחילתו הרי הקלף שבראש הספר מקיף את הספר], 'ובסופו כדי לגולל עמוד' [דכיון שגוללים מהסוף להתחלה, הרי, על העמוד עץ להיות בסוף הספר דמשם מתחילים לגלול].

אך הרשב"א בתוס' השאיר את הגרסה שלפנינו. ואף דאת כל הנביאים גוללים מסופן לתחילתן וכמו שהקשה ר"י, מכל מקום חידש הרשב"א דכאשר מדביק תורה נביאים וכתובים יחד, עליו לגלול מתחילה לסוף, דאם יגלול מסופן לתחילתן נמצא שהתורה תקיף את הנביאים וכתובים, וזהו גנאי דנראה כאילו נעשית התורה להם כשומר מלכלוך, לכן גולל מתחילה לסוף, כדי שתהיה התורה מבפנים ונביאים וכתובים מבחוץ.

והתוס' בזה לשיטתם לעיל, שכאשר התנ"ך

שכאשר יחתוך, יהיה עמוד זה משונה משאר העמודים, שתחילתו תהיה רק לאחר ד' שורות ריקות. ולכן אמר התנא שאין להשאיר שורות ריקות בראש עמוד.⁽²⁾

ועתה דנה הגמרא, במה ששינוו בברייתא, שמניחים בראש כל ספר⁽³⁾ קלף חלק כדי לגוללו על עמוד עץ, שעליו גוללים את הספר. וכמו כן מניחים בסוף הספר קלף חלק כדי שאותו קלף יקיף את כל הספר, כאשר הספר גלול.

ורמינחיה, הרי שינוו ברייתא אחרת הסותרת דין זה –

דתניא: על הסופר להשאיר בתחלת ספר ובסופו קלף חלק. ושיעורו הקלף החלק, הוא כדי לגולל [להלן דנה הגמרא מהו 'כדי לגולל']

הספר הבא בראש העמוד הבא ואינו צריך להניח ריוח בין הספרים⁽³⁸⁾

א-ת ו**אם בא לחתוך**, אם חפץ להפריד בין התורה והנביאים, או בין הנביאים עצמם, **חותך!**⁽¹⁾

ומקשה הגמרא: **מאי קאמר?** מהו החידוש שיכול לחתוך, והלא פשיטא שרשאי הוא להפריד בין הספרים, ואדרבא, כך עדיף, שיהיה כל ספר בפני עצמו.

ומתרצת הגמרא: **הכי קאמר**, כונת התנא היא לבאר את דינו הקודם, שאם גמר לכתוב ספר בסוף עמוד, אינו משאיר ריוח של ד' שורות בראש העמוד הבא, קודם תחילת הספר הבא, אלא מתחיל מיד את הספר הבא בראש העמוד. וטעם דין זה הוא, **שהרי אם בא לחתוך** ולהפריד בין הספרים, **חותך**. ואם ישאיר ריוח ד' שורות בראש העמוד, נמצא

זה אלא אם באים לחתכם בבית דין, אבל אם חתכם בעצמו אין בכך גנאי. ולפי דבריו מיושב קושית התוס' שהרי כאן אינו מביא את הספר לבית דין לחתכו.

2. ולפירושו ריצב"א שהובא לעיל, כונת הגמרא היא, שבנביאים מותר להתחיל ספר חדש בראש עמוד, ואין לחשוש שיבא לחתכו [כי ספר שמתחיל בראש עמוד נח לחתכו] משום שאם בא לחתוך חותך ואין איסור בדבר. מה שאין כן בספר תורה אין להתחיל ספר בעמוד חדש כדי שלא יבא לחתכו.

3. לשיטת רש"י, אך להרשב"א בתוס' הוא רק בתנ"ך המדובקים יחד. אך בספרי הנביאים הוא הפוך, דהעמוד הוא בסופו, וההיקף הוא בתחילתו משום שגוללים את הספר מסופו לתחילתו, עיין לעיל יג ב הערה 37.

כרוך יחד, אין בזה משום בזיון אם יהיו הנביאים וכתובים גלולים מעל ספר התורה. ולכן כתבו שאין לגלול את התורה מעל הנביא שיש כך גנאי, אלא יגלול את הנביאים וכתובים מעל התורה. אך הרמב"ן חולק על התוס' משום שהוא סובר שאף כאשר התנ"ך מדובק יחד, אין לגרום לכך שהנביאים וכתובים יהיו על גבי התורה.

38. כן הוא לפי פירוש רש"י, ועי' לעיל הערה 36 פירושה של התוס'.

1. ועל אף דבמשנה מבואר שאין לחלוק בכתבי הקודש כאשר הם בכרך אחד, פירשו התוס' שאין זה גנאי אלא אם כן חותכים כדי לחלוק, אבל כשחותך כדי להפריד את הספרים ולא כדי לחלוק בהם אין בכך גנאי. ועיין לעיל דף יג ב בהערה 32 שהבאנו שמרש"י משמע שכל מה ששינוו שגנאי הוא לחתוך את כתבי הקודש אין